

Notes

168

Alguns apunts arxivístics sobre les cartes del duc de Berwick de l'Arxiu Històric de Sabadell

Jordi Torruella i Llopart / AHS / jtorruella@ajsabadell.cat

Les cartes del duc de Berwick conservades a l'Arxiu Històric de Sabadell són una agrupació documental formada per catorze cartes i una ordre, datades entre el 21 de juliol i el 7 d'octubre de 1714.

La primera referència històrica de l'existència d'aquests documents ens la dona Antoni Bosch i Cardellach, que fou secretari i arxiver municipal durant el període 1791-1795. Fou en l'exercici d'aquesta tasca que va tenir accés a l'arxiu municipal i va aplegar aquestes cartes, encapçalant-les amb una intitulació i fent-hi al·lusió a l'ús que se'n féu, l'any 1769, en un plet tingut entre els ollers de Sabadell i els de Barcelona, els quals es resistien a l'entrada de productes procedents de Sabadell (figura 1). Bosch i Cardellach va resumir el contingut de cadascuna de les cartes en els seus *Anales de la villa de Sabadell*.

Segons Bosch i Cardellach, aquestes cartes es van emprar com a mèrit a al·legar a la Cort. I les gestions i testimonis aportats van reeixir, ja que Bosch reproduceix literalment un trasllat del Tribunal de Comerç de Catalunya, de data 15 d'abril de 1769, adreçat al gremi d'ollers de Sabadell, en què es transcriu la Reial Ordre amb què s'ordenava la lliure entrada i venda de terrissa a Barcelona. Aquest trasllat va adreçat "a los alfareros de Sabadell". Això fa pensar que Bosch va tenir accés a l'arxiu del gremi d'ollers.

És molt probable que les altres dades que aporta Bosch les obtingués de fonts orals de coetanis. Ell esmenta que en el procés, a banda dels mèrits al·legats amb les cartes, hi van declarar a favor de la qualitat de la terrissa sabadellenca metges, apotecaris i sucres de Barcelona. També diu que en el procés hi van tenir una participació cabdal Joan Bellsolà, regidor, i Bartomeu Amat, botiguer sabadellenc establert a Barcelona.

Hem intentat comprovar documentalment la versió de Bosch. De fet, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó s'hi conserva un plet sobre aquesta qüestió, però malauradament és tan sols una seqüela de pocs folis del procés principal i en el qual es posa de manifest les reticències dels ollers de Barcelona a complir la Reial

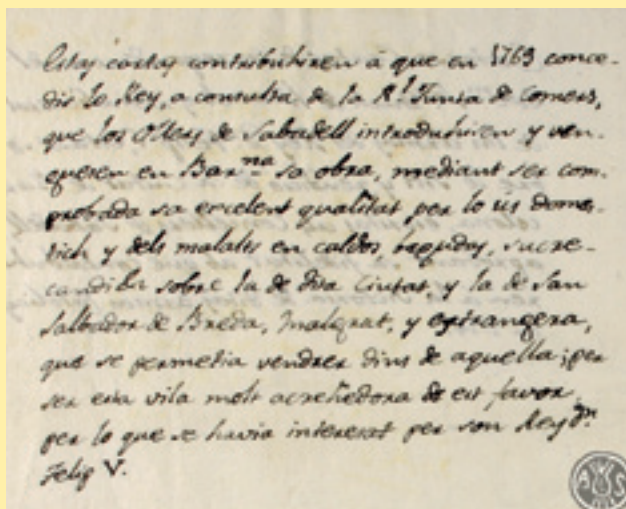

Figura 1. Nota manuscrita d'Antoni Bosch i Cardellach en el primer aplec arxivístic fet d'aquest conjunt de cartes, ca. 1791-1795. (AHS. Fons Municipal. Cartes del duc de Berwick G82 23).

169

Ordre.¹ D'altra banda, sí que hem pogut ampliar i corroborar algunes dades sobre aquesta qüestió. Així, el 14 de març de 1768 els ollers de Sabadell nomenaven procurador seu Pedro Fernández Montero, agent de negocis de Madrid, per tal que els representés i fes les gestions oportunes a la cort reial.² El 26 de desembre de 1769, els mateixos ollers (entre els quals hi havia Joan Bellsolà, el regidor que esmentava Bosch) venien a la Comunitat de Preveres de Sabadell un censal de 150 lliures, per tal de poder pagar a Bartomeu Amat i Pont, botiguer de Barcelona, els diners que aquest va avançar "per lo despai y Real concessió a nostre favor feta per sa Magestat (...) a fi de poder nosaltres y nostres successors entrar liberament en la ciutat de Barcelona la terrissa y obra de nostras fàbricas (...), los gastos del Agent de la Cort de Madrid per la agència de dita Real consesció y altres gastos dependents".³ El 3 d'abril de 1770 Bartomeu Amat cobrava la quantitat estipulada de mans de la Comunitat de Preveres de Sabadell, que pagava en nom de Baptista Muixí i altres ollers.⁴

Així doncs, no hem pogut documentar el profit que es va treure d'aquesta correspondència. En qualsevol cas, cal pensar que, si fou així, molt probablement aquests documents devien haver passat per

1 Arxiu de la Corona d'Aragó (d'ara endavant ACA), Reial Audiència, Tribunal de Comerç (C 4747).

2 AHS, Fons Notarial (d'ara endavant FN), *Manual de Pau Puigjaner*, 1768, f. 71v-73v (E 264/1).

3 AHS, FN, *Manual de Pau Puigjaner*, 1769, f. 367v-369v (E 265/1).

4 AHS, FN, *Manual de Pau Puigjaner*, 1770, f. 59 (E 266/1).

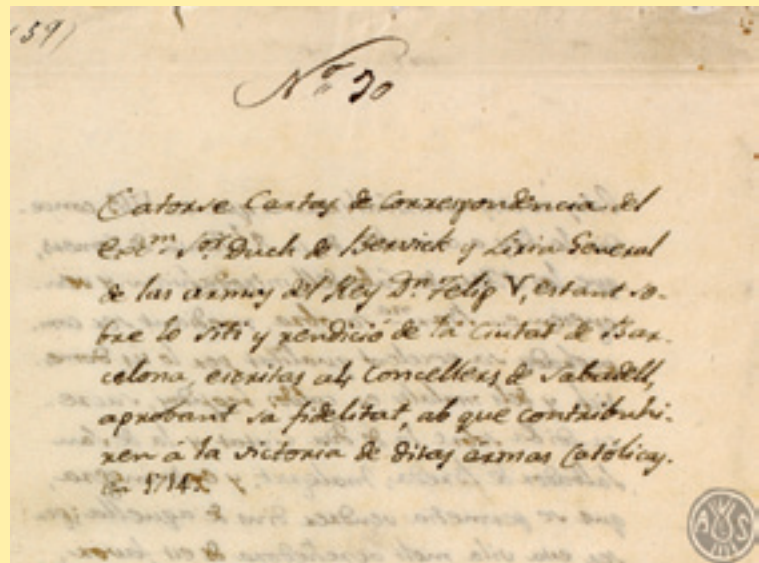

Figura 3. Text d'encapçalament de les cartes fet per Antoni Bosch i Cardellach, ca. 1791-1795. El número 30 és posterior, del segle XIX. (AHS. Fons Municipal. Cartes del duc de Berwick G82 23).

Figura 2. Enquadernació de les cartes feta l'any 1944 per mossèn Ernest Mateu, arxiver de l'AHS. (AHS. Fons Municipal. Cartes del duc de Berwick G82 23).

170

diverses mans, tal vegada per fer-ne còpies autèntiques, amb tot el que això podria implicar sobre la seva integritat.

Aquestes cartes ens han arribat als nostres dies reunides en una enquadernació de cartró feta l'any 1944 per mossèn Ernest Mateu, arxiver de l'AHS durant els anys 1942-1977 (figura 2). De fet, la seva intervenció va consistir a conservar aquesta unitat arxivística, tal com havia estat compilada per Bosch i Cardellach a finals del segle XVIII, però hi afegí després de la darrera carta un document aparentment inèdit fins aleshores, una ordre de 17 de setembre de 1714, que duu la firma del duc de Berwick però que no va adreçat específicament a la ciutat de Sabadell. A l'enquadernació s'hi van afegir unes làmines separadores on consta el número i la data de la carta.

Ja sabem que a finals del segle XVIII Bosch va valorar la importància d'aquesta correspondència, però, i abans? Si és cert el que diu Bosch, es tenia coneixement

d'aquesta documentació ja l'any 1769. Però és aquí on se'ns obren alguns interrogants.

El mateix Bosch i Cardellach, segons l'inventari que féu de l'arxiu municipal i del qual se n'estengué acta el 18 de març de 1795, no esmenta aquesta documentació, fet força curiós si es té en compte tot el que va escriure sobre el tema. Tal vegada aquestes cartes serien algunes de les que formarien part d'aquesta descripció tan genèrica?: "*metidos dentro una tablitas se hallan divididos y liados varios papeles sueltos de cartas*".⁵ Aquest és un inventari molt escarransit. L'única explicació possible és que fins aleshores el secretari i arxiver havia prioritzat l'ordenació i indexació de les ordres i actes del municipi.

Si anem més enrere, disposem de dos inventaris més de l'arxiu municipal, ambdós molt propers en el temps. El primer és un inventari pres pel notari de Barcelona, Pere Llopart, el 29 de gener de 1760. De fet, és un inventari que recull, a més, la documentació de la cúria i

Figura 4. Dors d'un ban del 1765 que potser es va fer servir per aplegar les cartes, abans de la intervenció d'Antoni Bosch i Cardellach. (AHS. Fons Municipal. Ordres, 1761-1765, p. 310-311 AMH 447/2).

de l'escrivania. El segon és un inventari pres entre els dies 10 i 19 de març de 1765 i és el més detallat de tots aquests. En cap d'aquests dos inventaris es fa relació d'aquesta correspondència, tot i que en el de 1765, de la mateixa manera que a l'inventari de Bosch i Cardellach, hi ha assentaments força genèrics, del tipus “plec de cartas y altres papers que fan per la present vila”.

Hem de fer un salt endavant per trobar per primera vegada ressenyades les cartes en un inventari del fons municipal. Així, en un inventari pres pel secretari municipal Joan Puigneró l'any 1853, s'hi fa notar que un lligall etiquetat amb el número 4 conté “*muchas e importantes y curiosas escrituras*”, i s'hi descriu amb el número 30 “*Catorce cartas originales del exmo. Señor Duque de Berwich y Liria cuando tenía sitiada*

5 AHS. Fons Municipal (d'ara endavant, FM), *Llibre d'actes, 1793-1808*, f. 122-123 (AMH 2526/2).

6 AHS. FM, *Llibre d'actes, 1762-1767*. Acta de 31 de març de 1765, f. 85 (AMH 2524/2).

la plaza de Barcelona en 1714”. Aquest número 30 és el que apareix afegit a l'encapçalament de les cartes fet per Bosch i Cardellach (figura 3).

Ara bé, darrerament hem identificat un document que dona més notícies sobre la història arxivística d'aquestes cartes. Entre la col·lecció d'ordres rebudes per l'ajuntament que Bosch i Cardellach va compilar i indexar, hi ha un ban imprès del governador militar de Barcelona sobre venda de volateria a la ciutat de Barcelona, de data de 13 de desembre de 1765. Al dors d'aquest ban hi és escrit “*cartas de Bervick y Liria. General*” i té signes evidents de plecs que fan pensar que fou emprat com a contenidor per aplegar les cartes. Aquest ban és de finals de l'any 1765 i a principis de l'any 1768 s'iniciava el plet amb els ollers de Barcelona i l'ús de les cartes com a mèrit a al·legar. Casualitat? (figura 4).

És a dir, podríem deduir que Bosch les va localitzar així embolcallades a l'arxiu i que va arxivar el ban susdit amb la col·lecció d'ordres. No obstant això, hi ha una altra possibilitat. Durant l'etapa de Bosch com a secretari municipal són diverses les referències a la necessitat de recuperar documentació pública que era en mans de particulars. De fet, ell mateix explica que algunes de les ordres que va aplegar i enquadrar les va obtenir de particulars. I aquesta qüestió ja és documentada, precisament, l'any 1765, quan es fa constar en acta que alguns antics càrrecs municipals “retenen alguns papers, escriptures, mobles i trastes del comú, tal vegada per disputar contra la mateixa universitat”.⁶ Per tant, també és possible que les cartes haguessin restat en mans d'un descendent d'algun antic conseller municipal.

Finalment, una darrera incògnita que es pot plantejar de l'anàlisi arxivística d'aquestes cartes és la possibilitat que no hagin arribat íntegres, que se n'hagi perdut alguna pel camí. Així ho fa pensar el fet que, de les dues numeracions que tenen les cartes, la que per la seva grafia interpretem com a més antiga (si no coetània) comenci pel número 3 (carta de 23 d'agost). La carta precedent, que inicia la sèrie, la de 21 de juliol, té algunes pèrdues de suport i no s'hi ha conservat cap numeració. Podria correspondre a la número 1 o 2, i per tant podem parlar d'una possible carta perduda, ja sigui anterior al 21 de juliol o bé situada entre aquesta data i el 23 d'agost. ●